У 2017 році відзначалося 100-річчя Української революції та Української Народної Республіки. А цьогоріч святкуватимемо 100 років з часу створення ЗУНР. Однак серед державних ювілеїв пропущена дата 22 січня 1918 року - проголошення незалежності України IV Універсалом.

ЧЕТВЕРТИЙ УНІВЕРСАЛ
УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.
Народе України!

22 січня 1918 року в Педагогічному музеї у Києві почалося закрите засідання Малої Ради УНР, яке завершилося ухваленням IV Універсалу, що проголошував самостійність і незалежність України. У преамбулі підкреслювалося: «Народе України! Твоєю силою, волею, словом, стала на Землі Українській Вільна Українська Народня Республіка. Справдилася колишня мрія батьків Твоїх, борців за вольности і права трудящих». Основний зміст було викладено далі. «Однині, - мовилося в документі, - Українська Народня Республіка стає **самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою** українського народу. Зо всіма сусідніми державами, як то: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною та іншими ми хочемо жити в згоді і приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя самостійної Української Республіки. Власть у ній буде належати тільки народові України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представниця робочого народу – селян, робітників і солдатів, та наш виконавчий орган, який од нині матиме назву Ради Народних Міністрів». Щодо агресії червоної Москви, Універсал висловлювався чітко: «До так званих большевиків та інших напасників, що нищать та руйнують наш Край, приписуємо правительству Української Народньої Республіки твердо і рішуче взятись до боротьби з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо, не жалуючи життя, боронити добробут і свободу нашого народу.

Наша Народня Українська Держава повинна бути вичищена від насланих з Петрограда насильників».

Ухвалення IV Універсалу стало логічним завершенням державотворчих процесів, започаткованих 23 червня 1917 року, коли був прийнятий I Універсал. Положення про самостійність і незалежність України було включене до IV Універсалу головно під тиском народу. Адже тодішні українські політики на чолі з Михайлом Грушевським, соціалісти за переконаннями, довго не могли позбутися ілюзій про спільну мету з російськими демократами: звільнення від вікового гніту абсолютизму всіх поневолених народів колишньої Російської імперії. Однак, починаючи з Лютневої революції 1917 року, російські політики обстоювали ідею єдиної, хоча й не самодержавної, Росії, а поневоленим народам пропонували задовольнитися культурно-національною автономією. Виявом компромісу між українськими й російськими керівниками був II Універсал, що проголошував намір «не відривати України від Росії та щоб разом з усіма її народами змагати до піднесення й розвитку цілої Росії та до єдности її демократичних сил». Проте після більшовицького перевороту в Петрограді у жовтні 1917 р. й усунення Тимчасового уряду від влади ситуація різко змнилася. Ленін і Троцький, визнаючи на словах право націй на самовизначення, висунули Україні ультиматум про підтримку більшовиків і фактичну відмову від суверенності. Коли Київ відхилив ультиматум, як неприйнятний для України, почалася збройна агресія з півночі й російсько-українська війна. Боротьбу ускладнювала «п'ята колона» - українські більшовики, які влаштовували заколоти, демонстрації, страйки й не лише політичними методами, але й зі зброєю в руках (у Києві й досі вшановують Січневе постання і стоїть пам'ятник арсенальцям) діяли проти Української держави. На противагу УНР вони проголосили більшовицьку УНР, маріонеткову Донецько-Криворізьку республіку, що трималася на московських багнетах. Боротьба за незалежність врешті завершилася для України поразкою і новою московською окупацією.

Тим не менше IV Універсал перервав тривалий період бездержавного існування України, став продовженням традицій Київської держави, Галицько-Волинського королівства, Гетьманщини козацьких часів. Він став втіленням ідей Миколи Міхновського, Братства тарасівців і РУП-у, згодом відроджених Організацією Українських Націоналістів у гаслі Української Самостійної Соборної Держави.

*□□ * □ *

Відзначаючи 100-ліття Української революції, УНР і ЗУНР, ми повинні підкреслити, що у XX столітті самостійність і незалежність України була відновлена саме IV Універсалом 22

січня 1918 року. Отож зовсім не випадково Акт 30 червня 1941 року борці за волю України назвали Актом відновлення української державності. Тому й документи 24 серпня 1991 року, з юридичної точки зору, варто було назвати аналогічно, Актом відновлення української державності.

Іван СВАРНИК